

פרשת תולדות

בראשית פרק כה

(כט) וַיִּזְדַּבֵּר יַעֲקֹב בְּנֶזֶד נִיב אַ עֲשׂו מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיפִי: (ל) וַיֵּאמֶר עֲשׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאֵדִים הָאֵדִים הֵנָּה פִי עֵיפִי אֲנִי כִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִם: (לא) וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב בְּמִכְרָה כְּיוֹם אֶת בְּכָרְתָךְ לִי: (לב) וַיֵּאמֶר עֲשׂו הִנֵּה אֲנִי כִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכָרְתָהּ: (לג) וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב בְּהַשְׂבָּעָה לִי כְּיוֹם נִישְׁבַע לִי וַיִּמְכַר אֶת אֶת בְּכָרְתוֹ לְיַעֲקֹב ב: (לד) וַיַּעֲקֹב בְּנָמוֹ לְעֲשׂו לְחֶסֶם וַיִּזְדַּבֵּר עַדְשִׁים וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתֶּה וַיִּקָּח וַיִּלְכָּךְ וַיִּקְּזוּ עֲשׂו אֶת הַבְּכָרָה:

אבן עזרא

(לד) ויבז עשיו גם זאת הבכורה, בעבור שראה שאין לאביו עושר. ורבים יתמהו כי עזב לו אברהם ממון רב, וכאילו לא ראו בימיהם עשיר גדול בנעוריו ובא לידי עוני בזקוניו. והעד שהיה יצחק אביו אוהב את עשיו בעבור צורכו. ואילו היה הלחם רב בבית אביו, והוא נכבד בעיניו לא מכר בכורתו בעבור נזיד. ואם היה אביו אוכל בכל יום מטעמים, מה טעם אמר הביאה לי ציד. ולמה לא היה ליעקב בגדים חמודות? ולמה לא נתנה לו אמו כסף וזהב בדרך, שהוא אומר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ולמה לא שלחה אליו הון והיא אוהבת אותו, כי הוצרך לשמור הצאן. והפסוק שאמר ויגדל האיש (ברא' כו, יג) קודם זקנתו. ועורי לב יחשבו כי העושר מעלה גדולה לצדיקים, והנה אליה יוכיח. ועוד ישאלו, למה חסר השם ממון ליצחק. אולי יודיעונו, למה חסר מאור עיניו. ואל ידחוונו בקנה של דרש כי יש לו סוד, ואין לנו לחפש, כי עמקו מחשבות השם, ואין כוח בדעת האדם להבינם. וכן אחרים אמרו, הנה צאן יש לו, כי רבקה אמרה לו לך נא אל הצאן (בראשית כז:ט), ויתכן שנשאר לו מקנה מעט, גם נכון הוא להיות פי' לך נא אל הצאן, אל מקום הצאן שהן נמכרות:

רמב"ן

(לד) ויבז עשו את הבכורה - בז לדבר יחבל לו (משלי יג:ג). אבל כבר אמר הטעם שבעבורו נאות למכירה מפני שהיה הולך למות בצודו החיות, וקרוב הוא שימות בחיי אביו, ואין לבכורה שום מעלה רק אחרי האב ומה תועיל לו הבכורה. ואמר ויאכל וישת ויקם וילך ויבז - כי אחר שאכל ושתה חזר השדה אל צידו, וזו סיבת בזוי הבכורה, כי אין חפץ בכסילים רק שיאכלו וישתו ויעשו חפצם בעתם, ולא יחושו ליום מחר:

ורבי אברהם משתבש בכאן מאד, שאמר כי בזה הבכורה בעבור שראה שאין ממון לאביו. ורבים יתמהו כי עזב לו אברהם ממון רב, וכאלו לא ראו בימיהם עשיר גדול בנעוריו, בא לידי עוני בזקוניו. והעד, שהיה יצחק אוהב את עשו בעבור צידו, ואלו היה לחם רב בבית אביו, והוא נכבד בעיניו, לא מכר את בכורתו בעבור נזיד. ואם היה אביו אוכל מטעמים מה טעם יאמר אליו הביאה לי ציד. ולמה לא היו ליעקב בגדים חמודות, ולא נתנה לו אמו כסף וזהב לדרך, שאמר (להלן כו כ) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש. למה לא שלחה לו הון, והיא אוהבת אותו, כי הוצרך לשמור הצאן. והפסוק שאמר (להלן כו יג) ויגדל האיש, קודם זקנתו. ועורי לב יחשבו כי העושר מעלה גדולה לצדיקים, והנה אליה יוכיח. ועוד ישאלו, למה חסר השם ממון ליצחק. אולי יודיעונו למה חסר מאור עיניו, ואל ידחוונו בקנה של דרש, כי יש לו סוד, ואין לנו לחפש כי עמקו מחשבות השם ואין כוח באדם להבינם. כל אלו דבריו:

ואני תמה מי עור עיני שכלו בזה, כי הנה אברהם הניח לו הון רב, ואבד העושר ההוא מיד קודם הענין הזה, ומפני זה בזה את הבכורה, כי הדבר הזה היה בנעוריהם קודם היות לעשו נשים כאשר יספר הכתוב, ואחרי כן חזר והעשיר בארץ פלשתים עד כי גדל מאד ויקנאו בו שרי פלשתים, ואחרי כן חזר לעניו והתאוה לציד בנו והמטעמים, ואין אלו רק דברי שחוק. ועוד, כי הכתוב אמר (לעיל כה יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו, והברכה תוספת בעושר ובנכסים וכבוד, ואיה ברכתו שאבד הון אביו והעני, ואחרי כן (להלן כו:ג) ואהיה עמך ואברכך, העשיר והעני אחרי כן. ואם יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים בעניין העושר אין זה באותם שנתברכו מפי הקדוש ברוך הוא, כי ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסיף עצב עמה (משלי י כב):

אבל היו האבות כלם כמלכים, ומלכי גוים באים לפניהם וכורתים עמהם ברית, וכתוב (להלן כו לא) וישבעו איש לאחיו, ואם היה יצחק רע המזל מאבד נכסי אביו, איכה אמרו ראו ראינו כי היה ה' עמך (שם כח), וכבר היה בעוכריו. אבל בזוי הבכורה לעשו לאכזריות לבו:

ייתכן כי פי השנים בבכורה ממשפטי התורה לא היה כן לפניו, רק לנחול מעלת האב ושררתו, שיהיה לו כבוד ומעלה על צעירו. ולכן היה אומר ליצחק אני בנך בכורך (להלן כז לב), לומר כי הוא הבכור הראוי להתברך, וכן כי זה הבכור שים ימינך על ראשו (להלן מח יח), להקדימו בברכה, ואולי היה נוטל גם בנחלה יותר מעט כי דין פי שנים מחדוש משפט התורה:

והציד אשר היה בפיו, כן יעשו השרים והמלכים, בוחרים בציד מכל מאכל, וכל העמים יובילו מהם שי למורא. והיה עשו מחניף את אביו להביא אל פיו לאכול ממנו כרצונו תמיד. ואהבת האב לבנו הבכור קלה להביא:

ומה שאמר לברך אותו אחר עשות לו המטעמים איננו שכר האכילה ושחד בהם, אבל רצה ליהנות ממנו שתהיה נפשו קשורה בנפשו בעת ההנאה, ויברך אותו בחפץ מלא ורצון שלם. או שהיה יודע בנפשו כי אחר האכילה היתה מתענגת ושמחה ויחול עליה רוח הקודש, כענין ועתה קחו לי מגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' (מ"ב ג טו):

ולא נתנו ביד יעקב הון כי בורח היה, ובלא ידיעת אחיו יצא מן הארץ לבדו, ואלו נתנו לו הון ועבדים וגמלים היו מוסיפים בו קנאה לארוב לו ולהרגו. ורבותינו אמרו (ב"ר סח ב) שגזלוהו ממנו: ומי אמר לו שלא היו ליעקב בגדים חמודות שש ומשי ורקמה, אבל הכתוב אמר כי עשו בלכתו השדה לצוד היה מחליפם בבגדי הציד, ומפני שיצחק ממשש תמיד בבנו ובבגדיו הלבישה אותם את יעקב פן יכירו בהם, והלא אתה רואה שעשה כן וירח את ריח בגדיו (להלן כז כז), כי היה משים אותם בתוך גרד וכרכום, כענין שכתוב (תהלים מה ט) מור ואהלות קציעות כל בגדותיך, והיו הבשמים צומחים בארץ ישראל. ועל כן אמר "כריח שדה", כי בעבור היותו איש שדה הריחו בגדיו מהם. או ריח ציצי האילנות, כמו שאמרו רבותינו (תענית כט ב) כריח השדה של תפוחים:

והשאלה על מאור עיניו שאלת עורי לב, כי אם היתה סבה מאת השם, הנה היא כדי שיברך את יעקב, והוא ספור הכתוב (להלן כז א) ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו. ועל דרך הפשט איננו רק ענין הזקנה, וטעמו ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו בזקנתו קרא את עשו, והנה ביעקב (להלן מח י) ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, וכתוב באחיה השילוני (מ"א יד ד) כי קמו עיניו משיבו, ויספר במשה רבינו פלא (דברים לד ז) לא כהתה עינו:

אברבנאל

והנה במאמר יעקב על זה מכרה כיום את בכורתך לי. ראוי לעשות בהיתר השאלות הנופלות עליו שני באורים. האחד מה הייתה כוונת יעקב בקניין הבכורה מעשיו אם בעבור תועלת הירושה בנכסי אביו או מפני הכבוד שיכבדוהו אחיו או אם היה לתכלית וכוונה אחרת. והשני מהו הטעם אשר נתן יעקב לעשיו אחיו בשאלו שימכור את בכורתו בהיותו מאמר מגונה מאד כפי הנראה. ואומר בעניין הביאור הראשון שיעקב ועשו לא חששו על הבכורה לעניין ירושת הנכסים כי הנה עם היות יצחק מלא ברכת ה' כמו שהעיד עליו הכתוב ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדול מאוד ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה ויקנאו אותו פלשתים ולא כדברי הראב"ע שחשב שהוא עני ודל. וכבר השיב עליו הרמב"ן הנה הבנים לא היו חוששין על ירושתו וגם לא הייתה חמדת יעקב בבכורה מפני הכבוד שיכבדוהו עשיו כאשר יכבד הצעיר לגדול כי זה כלו הבל ורעות רוח ודמיון כוזב ויעקב קראו אח"ז אדני וקרא את עצמו בערכו עבד כמ"ש כה תאמרו לאדני לעשיו כה אמר עבדך יעקב. אבל היה השתדלות בזה כדי ליירש את ברכת אברהם אשר ברכו ה' שהיא בהתיחדו ההשגחה בו ובזרעו בירושת הארץ שנמשך ממנה כי היו שני היעודים האלה כאחד שנאמר בפרשת מילה (בראשית י"ז ז') והקימותי את בריתי ביני וביניך ובין זרעך אחר כך לדורותם לברית עולם להיות לך לאלוקים ולזרעך אחר כך ונתתי לך ולזרעך אחר כך את ארץ מגוריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלוקים. וזה היה ממונו ועשרו של יצחק שירש מאברהם אביו וזה היה הממון העושר והסגולה שיוורש לבניו לא שאר הנכסים צאן ובקר ושאר הטובות והכבודות המדומות. והנה יעקב חשב בלבו שהירושה האלוקית הזאת לא היה אפשר שיוכזו בה הוא ועשיו אחיו שניהם יחד יען לא היו מטבע אחד וטבעיהם ומידותיהם היו בתכלית החלוף וההרחקה זה מזה ושיתחייב מזה ג"כ חלוף גדול בדעותיהם ואמונותיהם. ויעקב היה איש ירא את ה' במצוותיו חפץ מאד ולכן ראוי ליירש היעודים האלוקיים אבל עשיו היה איש רע מעללים אין פחד אלוקים לנגד עיניו. ולא היה מאמין בהשגחתו ולא חפץ בדבקו ואיך יהיה א"כ יורש הירושה האלוקית כיעקב והיה כצדיק כרשע כעובד אלוקים אשר לא עבדו. ומפני זה כלו היה מן ההכרח שאחד מהם בלבד ישב על כסא אברהם ויצחק ויירש את יחוסיהם הטובים והיה גופל בלבו של יעקב ספק עצום האם יירש אותם עשיו להיותו הבן הבכור ליצחק ושעליו נאמר וקראת את שמו יצחק והקימותי את בריתי אתו לברית עולם ולזרעו אחריו או אם יהיה יורש אותם היעודים יעקב מפני צדקתו ושלמותו כי הנה היות שניהם יורשים אותם יחד לא יתכן

בשום פנים לזווגם כאחד הטמא והטהור יחדיו ובהיות הספק הזה אצל יעקב בעניין ירושה דבקות ההשגחה ונחלת הארץ שיעד הקב"ה לאברהם אם יירשנה עשיו הבכור כבכורתו והוא איש בליעל או יעקב לשלמותו וצדקתו חשב מחשבות לקנות מעשו את הבכורה כדי שיתחברו בו כל היתרונות הטבעי והשכלי יחד. ר"ל שלמות המידות והאמונות שהיו בו ומעלת הבכורה אשר קנה מעשיו והיה בלבו של יעקב שלא היה בזה עלבון לעשיו כי הוא לא היה מאמין באותן היעודים ולא חפץ באותה ירושה וכמ"ש ולמה זה לי בכורה והיה יעקב ירא שמא מפני רשעת עשיו יעביר הקדוש ברוך הוא אותה נחלה וירושה אלוקית כלה לבני ישמעאל או אל זולתו מיורשי אברהם וכדי שלא תאבד המתנה ההיא והירושה הקדושה מבית אביו אמר בלבו מוטב שאזכה אני בה בקנין הבכורה מעשיו ברצונו משנפסיד שנינו אנחנו וגם לי גם לו לא תהיה. והרלב"ג כתב שהיתה סבת בקשת יעקב הבכורה לפי שהיה נהוג בזמנים ההם לברך את הבכור בשעת המות ברכה נוספת ולכן היה מקפיד יוסף שישית אביו יד ימינו על מנשה שהוא הבכור. ואין ספק אצלי שחזקה אצל יעקב המחשבה הזאת שהזכרתי מה שידע שבעת לידתו יצא ידו אוחזת בעקב עשיו שהור' ג"כ ע"ז כמו שביארתי זהו הביאור הראשון בענין הזה.

ואמנם הביאו' השני הוא שיעקב אמר לעשיו הנה הבן הבכור הוא עומד במקום אביו ועליו מוטלת הנהגת הבית במקום אביו בהיות האב חלוש וזקן ולא יוכל להנהיגו שאז הבן הגדול הוא אשר ימלא במקומו בתור טרף לביתו והוק לאחיו הקטנים כאלו הם בניו ואתה עשיו אינך עושה כן שאתה תלך תמיד בשדה ואינך חושש בדבר מהבית ואביך הוא כאלו מת ובטל מן העולם ואני נער קטון וכואב ואצטרך לעבוד את אבי בחוליו ולעשות נזיד שיאכל ולא די לי כל הצער הזה אלא שגם אתה תבוא מן השדה כדוב שכול וכדרך הזוללים תבקש ממני הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כאלו מוטל עלי להכין לפניך מה שתאכל בהיותי הצעיר כאשר הייתי עושה אם הייתי הבכור ואתה הצעיר שהייתי מבקש מזון להאכילך ולא היה מוטל עליך כ"א עלי. לכן בחר לך אם תרצה להיות בכור עשה הנהגת הבית וצרכה במקום אביו ויהיה כל העול מוטל עליך. ואם לא תרצה לקחתו הנח לי את הבכורה ואני אעשה את הכול ואתן לך לאכול כמו שייתן הבכור לצעיר וזה ענין מכרה כיום את בכורתך לי ר"ל כמו שהיום הזה הכול מוטל עלי כן יהיה תמיד ואני אשא אני אסבול עמל הבכור בהנהגת הבית ואתה לא תחוש מזה והייתי נקי מכל עמל. וי"מ מכרה כיום כעת הזאת פן יקרה לך עייפות פתאום ועמך תמות בכורתך גם לי וגם לך לא תהיה. והנה עשיו התבונן בלבו ואמר גם אני לא בחרתי ללכת בדרכי אבותי שתפארתם לשבת בית ואני פרא למוד מדבר על מעונות אריות תמיד בסכנה ואם הנחתי מעשה אבותי ואומנותם מה בצע כי אקרא בכור להם כי הבכורה הזאת לא תהיה לירושה הנכסים כי הנה אנכי הולך למות וקודם שימות אבי תמיתני חיה מן החיות וגם אם היא לענין הטובות הנפשיות איני מאמין בהם ולא ביעודי אברהם א"כ למה זה לי בכורה ר"ל באמת ליעקב שמאמין בהם וקורבת אלוקים לו טוב לו תצטרך לא לי שהם הבלי כזבים בעיני ולכן ארז"ל שעשיו כפר בתחיית המתים באותו היום לפי שתשובתו זאת הייתה בנויה על העדר אמונה בדברי האל ויעודיו. ולכן כדי שלא יתחרט כי הרשעים מלאים חרטות כמו שזכר החכם השיבו יעקב השבעה לי ר"ל השבעה לי שתמיד תאמר כיום הזה שאמרת בעזיב' הבכורה לי ואז נשבע לו. והייתה שבועתו אם בחייו ואם בחיי אביו וימכרו את בכורתו ליעקב. והמכירה אולי שהיתה שעזב יעקב כל נכסי אביו אשר נשארו שלא יהנה מהם לא בחייו ולא אחרי מותו כמ"ש כי במקלי עברתי את הירדן הזה שיורה שלא קבל מנכסי אביו כלל והיה זה לפי שנתן אותם לעשו בקנין הבכורה או שקבל יעקב על עצמו הנהגת הבית כלה ובקשת צרכיו והכנתם ולכן היה שמיד נתן לעשו לחם ונזיד עדשים כאשר יתן הבכור לצעיר לאכול. והעידה התורה שלא נתחרט אותו רשע ממה שעשה כי הנה אכל ושתה ויבו את הבכורה ועכ"ז ביזה בלבו הבכורה ולא חזר לומר מקח טעות הוא ואין ספק שהיה עשיו בעת המכירה הזאת בן ט"ו שנים ולא נתרעם ממנה עד שברך יצחק ליעקב שאמר את בכורתך לקח שהיה אז בן ששים שנה ויותר. הנה התבאר מזה שלא בקש יעקב את הבכורה כי אם לענין היעודים האלוקיים לפי שראה שעשיו אינו מאמין בהם ולכן הותר לו ללקח ממנו בראותו שלא חפץ בברכה ותרחק ממנו והועילה לו הבכור' הזאת כי בעבור' זכה לברכת אביו כמו שיתבאר אחר זה ובעבור' היה שיעקב וזרעו זכו בירושת הארץ ובדבקות ההשגחה האלוקית... והר"ן כתב שסבת זה היה שאותו יום מת אברהם כדבריה' ז"ל ושיעקב בשל את הנזיד להברה את אביו באבלו ושעשו לא היה שם בשעת הפטירה ולא דמעה עינו ולא נשבר לבו בקרבו על מות הזקן הקדוש אבל בא כחסר לב ומצא את אחיו מתעסק בהבראת אביו האבל ולא חשש לכל זה דבר ובקש מיעקב שילעיטוהו מהנזיד ההוא. ובראות יעקב שהוא היה בוזא אביו ומשפחתו קנא קנאה גדולה שיהיה כל כבוד בית אברהם ויצחק תלוי בעשו זולל וסובא ולכן אמר לו אחר שאנכי מעלה על ראש תפארתי כבוד אבי והורי בהיותי הצעיר ואתה הבכור אינך חושש כל זה לכלום מכר כיום את בכורתך לי ואסבול אני עמל הבכור בכבוד המשפחה ואתכבד עליו ואתה כמו שלא תשא כבודם כך לא תתכבד עליהם ושזאת היתה סבת מכירת הבכורה וגם נכון הוא:

כלי יקר

(לד) ויאכל וישת ויקם וילך ויבז. בחמש תיבות אלו יש רמז לדברי חז"ל (בבא בתרא טז ב) שאמרו חמש עבירות עבר אותו רשע באותו יום וכו'. ויאכל היינו גילוי עריות כמו שנאמר (שמות ב כ) קראן לו ויאכל לחם, כי אם הלחם אשר הוא אוכל (בראשית לט ו). וישת זהו שהיה שופך דמים כמו שנאמר (במדבר כג כד) ודם חללים ישטה. ויקם שכפר בעיקר כמו שנאמר (דברים לא טז) וקם העם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ, ושייך בזה לשון ויקם כי ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה (ברכות מג ב). וילך שכפר בתחיה כמו שנאמר הנה אנכי הולך למות וגו', וכן אמר איוב (ז ט) כלה ענן וילך כן איש יורד שאול לא יעלה. ויבז היינו שהיה שט את הבכורה וביזה עבודתו של מקום. ויש אומרים ויקם וילך שהלך לכאן ולכאן, להורות שהוא בריא שלא יהיה מכירתו כמכירת שכיב מרע:

רשב"ם

(לד) ויבז עשו - לפי שלסוף נתחרט על כך כדכת' את בכורתי לקח, לכן הקדים כאן להודיע שטותו. עתה בשעת אכילה ביזה את הבכורה, אבל לבסוף היה מתחרט: ויבז - כמו ויבזה, מן דבר י"י בזה, כמו ויקן מן קנה:

ספורנו

ויבז עשו את הבכורה. גם אחר מעשה היתה הבכורה בעיניו בלתי ראויה לאותו המחיר שפסקו ובכן התבאר שלא נתאנה המוכר כי לא היה הממכר שוה אצלו כל כך:

חזקוני

ויבז עשו את הבכורה עד שלא נבחר אהרן לכהונה היתה העבודה בבכורות אמר אותו רשע מה אני מלכלך ידי בקרבנות הה"ד כי דם שנאת ודם ירדפך, דם מילה ודם קרבנות. ד"א לפי שלא היה רוצה שיחזיקוהו לסכל על שמכר את בכורתו היה מבזה אותה ואומר שלא היתה שוה רק דבר מועט אבל לבסוף היה מתחרט כדכתיב את בכורתי לקח.

אור החיים

(לד) ויקם וילך ויבז עשו וגו'. פי' התורה מעידה עליו שביזה הבכורה בדעתו. ולזה לא הספיק לומר ויבז וחוזר אל עשו האמור בסמוך, והבן. וכונת הודעה זו לומר גם בלא טעם דלאונסו גמר כי בעיניו בזויה היא ומכור ימכרנה בדבר מה הגם שלא היה צריך להשיב נפשו וגמר ומקנה:

אלשיך

עוד כיוון ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים אך לא יין כי די לו אדמימות אכזריותו, אך הוא ויאכל ואחר כך וישת משל עצמו אשר לא נתן לו יעקב. הנה עדיין היה מקום לבעל דין לחלוק כי עשו לא ידע שווי הבכורה וערכה כדי שתועיל מחילה, ולפחות עד שילך למדרש שם ועבר וכיוצא בה לשאול עוד ידו נטויה לחזור בו, לזה אמר ראו נא כי בטלה ממנו טענה זו. כי הא אחרי אכלו בשולו ואחרי שתה קם והלך לו ובזה את הבכורה גם אחרי כן. וזהו ויקם וילך ויבז עשו הבכורה (וכו') כי גם אחרי לכתו והיה אפשר לו לשאול לא שת לבו, רק ויבז וכו' כי גמר והקנה לגמרי:

הרב אהרון ליכטנשטיין שליט"א

יעקב ועשו בעצם מייצגים כאן שתי תפיסות עולם מנוגדות לחלוטין: תפישת עולמו של עשו מתמקדת אך ורק ברמה התועלתית - פונקציונלית. השאלה היחידה שמנחה אותו לאורך חייו היא "מה יצא לי מזה?". הוא בוחן ללא הרף כיצד להועיל לעצמו כאן ועכשיו. שיקולים של מעמד אישי, אחריות ושליחות זרים לו ולתפישת עולמו, שכן אין הם מוסיפים דבר מבחינה תועלתית - עכשווית. יעקב אבינו לעומת זאת, מתאפיין בתפיסת עולם שונה בתכלית - השיקולים המרכזיים המנחים אותו בחייו הם לא ההנאה המיידית אלא הוא שואף לקיום רוחני ומשמעותי, החורג מגבולות התועלתנות המצומצמים. יעקב מכיר באיכות המהותית של מעמד הבכורה ולכן הוא שואף להגיע אליה, גם אם היא כרוכה בסכנות ועל אף חוסר התועלת המיידית שלה. יעקב שמח לקבל על עצמו את עבודת הבכורים ואינו בז לערכים אשר אין בהם

תועלת ממשית הנראית לעין. גם עלינו, תלמידיו של יעקב אבינו, מוטלת החובה המתמדת לשאוף לחיים של מימוש רוחני משמעותי החורג מעבר לצרכים התועלתניים של החיים.

הרב חיים סבתו שליט"א

כיצד גונב יעקב את הברכות? האם יתכן שכל הקיום של עם ישראל כממשיך דרכו של אברהם - נובע מרמאות? האם הקב"ה היה מאשר דבר כזה? במקום להתמודד עם שאלה זו, נראה כיצד המקרא נותן לנו את הפיתרון. המדרש עונה על השאלה מדוע יצחק אומר על יעקב 'גם ברוך יהיה' (בראשית כז: לג) לאחר שגילה שיעקב רימה אותו ונטל ממנו את הברכות. אומות העולם תמיד תיארו פרשה זו כאופיינית לעם היהודי - היודע לנצל את המסכן וסוחט אותו, וקונה ממנו את הבכורה עבור נזיד עדשים. עשיו בא מן השדה רעב ואומר ליעקב 'הלעיטני נא' (בראשית כה: ל). היכן הם נמצאים? - בבית אביהם, וכי אין אוכל בבית? וכי זה דבר חדש שעשיו חוזר מהעבודה והוא עייף? מה פתאום עשיו אומר 'הנה אנוכי הולך למות' (בראשית כה: לב)? הרי יצחק היה עשיר, מלא צאן ובקר וכל טוב - כיצד הולך עשיו למות מרעב? התורה נותנת לנו את התשובה. 'ויאמר הלעיטני נא מהאדום האדום הזה' - לשם מה יש לומר 'האדום האדום הזה' מדוע הוא לא אומר 'אדום' רק פעם אחת? עשיו אינו מבקש דבר לאכול, אלא מבקש 'הלעיטני'. אין כאן דיבור של אדם רעב, אלא של אדם תאב. זו תאוה ולא רעב ללחם. יעקב לא סחט את עשיו בעבור פת לחם, אלא בדיוק ההפך! עשיו רוצה דווקא תבשיל זה, מוכן לוותר על בכורתו רק בשביל התבשיל האדום ההוא.

'ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשיו את הבכורה' (בראשית כה: לד) - הוא מתאוה לנזיד ובשביל זה הוא מוכן לוותר על כל עולמו. זהו עשיו. עשיו בא מן השדה - מהעולם, ומוכן להמיר תאוה של רגע מול בכורה של עתיד! עשיו אינו מעוניין בעתיד אלא בחיי הרגע. הברכות מגיעות ליעקב לא כיון שהוא רימה את עשיו, אלא כיון ש'ויבז עשיו את הבכורה'. עשיו גילה כאן שאינו ראוי לברכה רוחנית. לאדם כזה - לא ראוייה הבכורה. זהו הלקח מהפרשה - הברכה אינה ניתנת לבכור באופן טבעי. מי שבז לבכורה ומוכן לוותר עליה תמורת נזיד עדשים - כנאה שלא מגיע לו מעמד זה. כל המשמעות של הבכורה זה ההמשכיות של הדורות. לכן הקדימה התורה לספר עניין זה, ללמד שעשיו הוא זה שהפסיד את הבכורה.

